

Ett seglivat ställe, lite om vår historia.

Du måste iallafall hålla med om att det är ett seglivat ställe. Det har överlevt ett par världskrig, ett tiotal ägarskiften och givetvis hur många kriser. Efter kraschen på Wall Street 1929 sköljde inflationen över Europa som en svallvåg - i Tyskland fick folk ta med sig pengar i skottkärra när de skulle köpa en limpa hos bagarn.

Det är väl inget. När engelsmännen intog Damaskus 1918, så bröt sig soldaterna in i banken och stal vartenda öre. De hade inte en susning om vad pengarna var värda. En kavallerist gav en liten grabb en halv miljon för att han höll hans häst medan han pinkade. Några timmar senare kostade en rulle toalettpapper tusen spänn.

Äh, det där hittar du på. Det fanns väl inga toa-papper i Damaskus 1918.

Jag hittar på? Det är inte jag utan Maj Sjöwall eller är det Per Wahlö som står för skrönan? Enligt vad som sägs satt i varje fall Maj ofta här på Prinsen. Det finns de som påstår att stora delar av deras böcker kom till just här.

Jag undrar vad Maj säger om det. Men en som jag vet satt här då och då var Stieg Trenter. Han lurade tom hit Harry Friberg, alias tvåmetersfotografen K.W.Gullers, som hade sitt örnäste ett stenkast från krogen, högst upp i Norra Kungstornet. Jag tror det är i "Narr på Noc-ken", som Harry träffar en misstänkt individ här på Prinsen. Under en lunch pekade Stieg mot andra sidan gatan och sa att "där hittade de gamla båtvrak, när de grävde grunderna till husen, där Götrich och Wienerba-geriet ligger". Vraken visade var strandkanten gick nån gång på 1700-talet. Båtarna var fyllda med sten och var sänkta på platsen som fyllning. Det var den inre delen av Ladugårdslandsviken, som gick hit upp. Den kallades Katthavet och här mynnade Rännilen, en sju meter bred å som kom sörjande uppifrån Träsket ungefär där Birger Jarlsgatan idag drar fram. Träsket var en sumpig sjö som låg mellan nuvarande Eriksbergsplan och Odengatan. "Så vi sitter egentligen på gammal sjöbotten", sa Stieg. Det kanske är därför som det här området alltid varit så omhuldat av krögare?

- ?????

Ja, sjön suger vet du väl...

Lustigkurre! Nej, det var nog snarast så, att den här delen av det växande Stockholm var det moderna Stockholm. Här växte framtidstron. Här uppfördes det ena magnifika huset efter det andra, byggda av småför-mögna handlare, fabriker och rentier. Här öppnades inte bara Cafe du Prince i det hus som den kände arki-tekten Johan Laurentz byggde åt handlanden L.O.Lund-qvist 1897. Vid Norrmalmstorg låg Bellios Taverna, med

devisen "degli artisti". Den har gått till eftervärlden bl.a. för att det var här, som de två gårdsmusikanterna Giu-seppe Jaconelli och Biagio Valente firade, att de blivit frikända för mordet på apotekaren Hallbergsson i Upp-land, det s.k. Hammarby-mordet. Och här stod Albert Engström för dekorationerna - restaurangen såg ut som ett mellanting mellan en orientalsk budoar och ett beduintält. Strax intill låg Albert Jones grill och lyx-restaurang. Där var ambassadören Soto Mayor trägen gäst och det är denne diplomat, som givit namn åt Gös Soto Mayor - mjölpanerade, friterade gösfiléer serverade med en fin champignonstuvning och en generös driva friterad persilja. Här låg också restaurang Metro-pol, som inte heller gick av för hackor. Och på andra sidan Berzelii Park, på mark återvunnen från det Katt-hav, där folk metade abborre, gös och gädda i ett otro-ligt förorenat vatten på den tiden, då Blasieholmen fortfarande var en holme, där låg Berns, Sigge Wulffs och senare Ernst Rolfs tiljor. Att denna nya stad drog till sig krogar var inte förvånande. Att området drog till sig krogar redan på kåkstadstiden är däremot förunderligt. Där Citypalatset reser sig låg nämligen en av stans latrintömningsgropar och hit gick en strid ström av pudretter, skitbärarkärringar, som bar latrintunnor mellan sig på en lång stång. Illa luktade de, fagra var de inte och de hade en tungor vassa som nystriglade rak-knivar. Odören från latrinerna blandade sig med lukten från fiskrens och allsköns avskräde som nattetid kastades i Katt-havet... ja, du kan tänka dig.....

Låter starkt. Vad säger du om en liten vickning?

Du verkar ha en lika okänslig nasus som dåtidens adelskap, för alldeles intill nuvarande Norrmalmstorg låg de la Gardie's palats Makalös, som brann ner om-kring 1830. Och det var inte förrän omkring 1890, drygt 60 år senare, som Rännilen var igenfylld och av Träsket återstod då bara en sumpig dalsänka - så långt norrut ville ju ingen bo... Men på kuppen hade stan fått en ny skyddad hamn för vedskutor och fiskebåtar, ett nytt torg - Packartorget, där packarna kontrollerade tunnors volym och fiskens kvalitet "ner till 8 lagers djup", som lagen föreskrev. Och i det utfyllda Katthavet anlades också Berzelii park.. ja, det var här på Norra Malmen som det hände saker.... Var det inte en dam som startade krogen 1897?

Det var det och det är kanske som idag. När inga jobb står att få eller när alternativen är uslare, då startar man eget.

Lustigt, jag läste just att amerikanska ekonomi-professorer kommit på, att nyföretagande gynnas av två förhållanden: svaga skyddsnet och hög arbetslöshet. Ibland lurar man på om sossarna har en baktanke med allt de gör. De kanske bara vill gynna nyföretagandet?

Så illistiga är de nog inte men nog baxnar man, när man läser vad professorer kan lista ut på alldeles egen hand. Mina egna

forskningar, bedrivna som hung-rig springschas på 30- och 40-talet visade, att de flesta kaféer drevs av kvinnor, i många fall damer med rejält med skinn på näsan och hjärta av guld. Dagmar Ebbe-sen- och Julia Ceasar typerna i svensk film var inga fik-tioner. Det fanns gott om levande förebilder. Jag minns...

Säkert intressant men hur var det nu med damerna på Prinsen?. Ja, den första i raden av Prinsens kvinnliga entreprenörer var Agnes Matilda Rosén...

.. underbart namn..!

och hon var en trettioårig bokhållerska med två små barn. Om pappan vet vi intet (försvinnande pappor har det alltid varit gott om). Hon bodde i en lägenhet på ett rum och kök bakom serveringsrummet. Hon betalade 1400 kronor om året i hyra till Lundqvist men dispo-nerade bara en del av Prinsens nuvarande lokaler. Där serverade hon öl och mat med hjälp av två an-ställda flickor, Augusta Nilsson och Cherstin Fredriksson. (Tänk vad man kan hitta i gamla arkiv!). Det är denna trojka som är Prinsens upphov och egentligen borde deras konterfej hänga i restaurangen. Men, de var i selen bara ett drygt år. Att det var kvinnor som startade matställen var ganska naturligt. Dels var matlagning något som varje flicka fick lära sig och karlarna på den tiden var lika hemtama i köket som en ateist i kyrkan.

Inte som idag inte. Nu är kockarna dådkraftiga unga män - TV-cafeernas hjältar - som utan att blinka doppar marinerade oliver i smält block-choklad...

Såså, tänk på att vi har en ung kock som köks-chef...Nästa dam kom redan 1898 och hon var bransch-kunnig, kaféidkerskan Tekla Andersson. Hon höll bara ut i tre år och redan 1901 övertogs Café du Prince av dam nummer tre, Katarina Johanna Edfelt.. Vilket sammanträffande. Det är vad min dotter heter.

Världen är liten sa han som hyrde hos en dvärg. Dotterns namn överlät redan 1903 etablissemanget till kvinna nummer fyra, Josefina Maria Eriksson. Etablissemanget är kanske att ta i men Café du Prince låg i alla fall i ett fint hus. Men då som nu var lokalen enkel och publiken folklig. På fotografier från seklets början är caféet fyllt av arbetare, hantverkare, droskkuskar, bod-betjänter och lägre tjänstemän. Noblessen sökte sig som vanligt till fashionablare jaktmarker.

Gick damerna i konkurs, tror du? Så många ägarbyten på så kort tid...

Jag vet inte. Vi har luskat men det finns inga noteringar om fallisemang någonstans. Däremot har vi hittat en anteckning i polisens arkiv från 1910. Den 23 september detta år fick ägarinnan en varning "för det hon den 21 d i samma månad låtit genom tjensteflicka servera öl till två druckna militärer" Jo du, militärer är sig lika men myndigheterna verkar ha varit

lite mer på bettet då för nästan 90 år sen. Idag räcker det inte men att vara drucken för att ordningsmakten skall lyfta på ögonbrynet...

Nej det skall gudarna vet. 1905 inleddes iallafall en stabil period i restaurangens liv. Då trädde dam nummer fem in i handlingen. Då övertogs rörelsen av den Augusta Wilhelmina Forsberg, som 1935 efter 30 år som ägare firade 30-årsjubileum genom att servera lunch för 1 krona!

Man frestas utbrista med Tor Modéen: Härliga tider, strålande tider...

Härliga tider, jag vet inte det. Hur mycket var en krona 1935 värd i dagens penningvärde, tror du?

Ingen aning, men håll med om att det låter billigt. Vet du?

Icke. Men troligen mer än det låter för våra infla-

tionsförstörda öron.. Hur som helst, Augusta Forsberg kom att driva restaurangen ända till 1952, dvs i nästan 50 år - kanske något av ett rekord i Stockholms restaurangvärld. Fru Forsberg var född i Vissefjärda i Småland och hon var bara 21 år (tuff dam!) när hon blev ägarinna till restaurangen och hon drev den fram till sin pensionering. När hon 1952 efter 47 år sålde den till biografkungen Anders Sandrew var hon 68 år gammal - en lagom pensionsålder.

Hon måste iallafall haft affärssinne, eftersom hon överlevde i 50 år!

Säkerligen. Redan första året lär hon ha omsatt 40.000 kronor, en nätt slant som 1935 hade räckt till 40.000 luncher, dvs daglig lunch för en person i över 100 år. Man undrar om ryktet om omsättnings storlek har vuxit med åren. Att restaurangen var lönande bevisas dock i viss mån av, att hon köpte ett stort sommar-ställe på Skarpö utanför Vaxholm några år senare, 1908. Är det sant att serveringspersonalen på den här tiden inte fick någon lön?

Ofta var det faktiskt så. Servispersonalen fick leva på gästernas välvilja, dvs dricksen. Jag läste förresten att samma villkor än idag gäller för servispersonalen på det största kryssningsfartyg, som nånsin anlöpt Stockholms hamn. Ingen lön, Bara dricks. Men arbetstiderna är drägligare nu.

Arbetsscheman från 30-talet visar att personalen jobbade 60-65 timmar i veckan. En ledig dag i veckan, inte två som nu och var det mycket att göra fick de offra även den dagen. Och inga långa semestrar. Det var ont om jobb och något folkhem fanns inte!!

Ingen moms, inga sociala avgifter, inga löner eller bara ganska små sådana, kort semester om ens någon - en drömtillvaro för krogägare, kanske?

Det finns säkert de, som tycker det och många fifflare i branschen har det ju fortfarande så. Men den gamla goda tiden är en myt Den var inte god - snarare godtycklig och hårdhärtad. Och

även om jag önskar att samhället vore lite sparsammare med allmänna medel, så är idén om ett hyggligt liv för alla den bästa för alla. Under fru Forsberg tid förvandlades emellertid Prinsen från kafé med matservering till restaurang. 1912 gjorde hon den första ombyggnaden. Då fick restaurangen ett särskilt "damrum", något som inte var ovanligt på den tiden. Där fick fruarna kaffe och kakor medan männen smorde kråset med mat, öl och vin i restaurangen och enligt vad vi vet var kaffe det starkaste som serverades i damrummet. Fruar utan eskort sågs inte på anständiga lokaler. De lokaler där man kunde träffa ensamma kvinns hörde nog till den "undre världen".

1916 var det dags för ombyggnad igen: Då hade restaurangen gått bra i 10 år och Augusta hade råd att kosta på rejält. Ombyggnaden leddes av arkitekten Sam Kjellberg, som skapade den inredning man kan se på ett foto från 1924 och som fortfarande finns kvar. Dit hör bl.a. de stora spegelväggarna, de panelklädda pelarna och de intima alkoverna i den norra väggen. Man bli lite avundsjuk när man hör, att hela kalaset kostade 5.000 kronor, i dagens mynt kanske 100.000:-. Det skulle vi inte ens få en spegelvägg för idag.

Att Café du Prince tidigt fick sin egen karaktär berodde kanske på att Augusta bara fick servera öl. Inget vin. Ingen sprit. Alltså måste ölet vara först-klassigt och det ville till att maten var god för att gäs-terna skulle infinna sig - de kunde ju varke få sig en rackabajsare eller två eller varm punch till ärtsoppan. Ärtor och punch var en ganska populär kombination på det "glada tjugotalet" - glatt egentligen bara för speku-lanter och gulaschbaroner. Precis som 80-talet. Augusta höll öppet till halv ett på natten men serveringen var hon tvungen att stänga klockan 12.

Den där omsorgen om ölet sitter i har jag märkt. Prinsen serverar väl bara helmaltsöl bryggt på det gamla sättet enligt de tyska renhetslagarna från hedenhös. Har inte Ölfrämjandet sina möten här?

Det har de och de vaktar som hökar på ölkvalitén.

På tal om vakta... det slår mig att övervakningen av medborgarnas drickande inte ändrats så mycket. Men tänk så mycket annat som hänt sen Oscar II stod som "pickel" på igloon på Norrmalms-torg. Inte bara socialt. Överhuvudtaget. Man tänker ju aldrig på det. Nu sköljer plötsligt minnena över mig. Barndomens hjältar. De tappra sex hundra. En bengalisk lansiär. Tom Mix med den vita kloka hästen. Tarzan och Cheeta. Lassie. Errol Flynn som Kapten Blod. Garbo. Unga mäns våta drömflickor - Nej inte Esther Williams utan Marlene Dietrich, Elisabeth Taylor, Rita Hayworth... Ingrid Bergman. Jane Russel med tutarna. Och Dashiell Ham-mets och Raymond Chandlers privatdeckare spelad av Humphrey Bogart. Läskiga Peter Lorre. Och alla genier och alla upptäckter: Einstein, relativitetsteorin, Watson och Crick och

DNA-spiralen, Domagh och sulfan, Fleming och penicillinet, hjärttransplantationer... Och alla uppfinningarna: Glödlampan, bilen, flygmaskinen, elmotorn, telefonen, dammsugaren, tejpennan, kullagret, primusköket, skiftnyckeln, tändstickan, kulspetspennan, kylskåpet, dioden, transistorn... och alla böckerna - LLewellyns Jag minns min gröna dal, Pearl Bucks Den goda jorden, Hemingway - Ingrid och Gary i "Klockan klämtar för dig" och alla de andra filmerna och befolkningsexplosionen och Orson Welles Invasion från Mars och atombomben och Hiroshima och världskrig och Koreakrig och Viet-namkrig och Kalla Kriget och Stalin och Mao och Flower Power och Elvis och Beatles och Gandhi och Che Guevara och Martin Luther King på Capitolium och mordet på king och morderna på bröderna Kennedy och kolonialmakter som går i graven och ...jösses....

Och då har du ändå missat radion, telegrafan och tänk dig, 1975 fanns det inte en enda PC i hela världen och han som startade IBM trodde att världen bara behövde fem datamaskiner, inte fler. Då var datorerna stora som Aseas största ellokomotiv. Idag ryms en sådan dator i ett smart card...Jag kommer att tänka på chefen för Engelska patentverket, som skrev till sin regering i slutet av 1800-talet och bad att få lägga ner verket, för "allt som kan uppfinnas är redan uppfunnet"!

Men 1897 hade vi annat som vi inte verkar kunna uppfinna även om vi skulle vilja. Vi hade vintrar. Jag minns vintrarna i slutet av 30-talet och på bilder från Norrmalmstorg under 1800-talets sista år ser man att det är duktigt kallt. På torget har man byggt jättelika igloos. Det var hyrkuskarnas värmestugor, ibland (som på bilden) krönta av en skulptur i is av Konungen. Oscar II. Snöhyddorna, som såg ut som enorma pickelhuvor med kungen som "pickel", var betydligt trevligare för kuskarna än de pinoredskap som förr stod här på torget. På Trähästen med dess vassa rygg fick fuskande kuskar och kuskdrängar sitta grensle med tunga vikter bundna vid fötterna. Ibland hade de olycksbröder som stod bundna vid Kopparmatte, spöpålen, strax intill. Matte stod här i 35 år.

Kanske både seklets första år och 30 -talet på flera sätt var ganska lika 90-talet. Bankkrascher, för-lorade förmögenheter, bubblor som brast... Arbetslöshet. Idag förvånas vi över att räntorna sjunker. 1935 var realräntan i Sverige ½%!!! Om inte bankerna tilläts hugga för sig som de gör, skulle den ränta vi betalar - inte bara den vi får om vi får nån - vara betydligt lägre. 1931 tog iallafall Krüger livet av sig i Paris och gav som det nuförtiden heter, " krisen ett svenskt ansikte", och det dröjde inte förrän gamarna kastade sig över döds-boet. Året innan, 1930. hade emellertid tre viktiga saker hänt.

- ????

Musse Pigg föddes. Ferlin debuterade med "En dödansares visor". Min far föddes, Leon Nordin. Aldous Huxley kunde ha pu-

blicerat "Du sköna nya värld" det året med den kom inte förrän 32, ja den svenska upplagan kom förstås mycket senare. I den visar han upp vårt eländiga framtidsperspektiv, eländigt åtminstone för den som bär på en humanistisk livssyn. Men det verkar inte som om dagens makthavare läste varken den eller Orwells Djurfarmen. Eller 1984. Förmodligen ställer dessa böcker alltför smärtsamma frågor. Det märkliga är att dessa böcker aldrig nämndes i min skolundervisning. Inte Mein Kampf heller. De enda som tycks ha läst Hitlers opus magnum, berättar Slas nånstans, dock utan att ta djupare intryck av den, var de tyska skattmasarna. Adolf hade gjort avdrag i deklARATIONEN för kostnader i samband med sitt författarskap och de noggranna tyska granskarna vill se exempel på "författandet". Efter genomgång av boken beviljades endast ett mindre avdrag, eftersom verket enligt tjänstemännen saknade "litterära kvaliteter". Däremot beskriver boken ganska noggrannt det elände denne galning ville ställa till med. Man bör läsa även galningars opus! Du, Adols skrift är inte den enda förbisedda.. Det var väl ingen, bortsett från examinanderna på Teknis, som läste den nybakade arkitekten Silverbergs examensarbete heller. I detta beskriver han i detalj hur han vill förändra huvudstaden. Brunkebergsåsen skall bort. Klara skall rivas och lämna plats åt ett nytt betongsentrum- Hötorgscity. Men den avhandlingen lästes väl inte heller av nån makthavare innan man upphöjde honom till stadsarkitekt och lät honom sätta sin plan i verket...

På tal om omdaning. Världsutställningar (och i våra dagar OS) har alltid omdanat de städer, som begåvats med evenemangen. Världsutställningen i Paris 1889 fick sitt Eiffeltorn och 1897 sällade sig Stockholm till städer med världsutställningar. Men något "Eiffel-torn" fick vi inte och inget annat monument heller vad jag vet.. Men kanske var den stora Konst- och Konstindustriutställningen orsaken till att så många restauranger startade just då, bland dem Prinsen, som öppnade bredvid Rörstrands porslinsutställning på Mäster Samuels Gata nummer 4. Läget var utmärkt, alldeles intill Norrmalmstorg, norra Malmens kommunikationscentrum. Redan 1880 utgick hästspårvagnar häri-från till Kungsholmen och Ladugårdslandet och 1897 kunde man dessutom få skjuts i vår första - och enda - "riksha". Det var den märkliga Svea-caben, lanserad av bröderna Birger och Fredrik Ljungström. Den var en utveckling av en cykel, som bröderna konstruerat. På den gick inte tramporna runt, runt som på en vanlig cykel utan "caben" drev med upp-och nedåtgående tramp-rörelser. Svea-caben hade ett stoppat säte för passagerare framtill och påstods avverka sträckan Norrmalms-torg - Utställningsområdet på 3 ½ minuter.

Det var inte den enda uppfinningen i trakten. 1899 öppnades Kaiser Panorama i Birger Jarls-passagen. Det var en i alla av-

seenden stor attraktion, 3,5 meter i diameter. I detta jättetittskåp kunde man beskåda bilder från jordens alla hörn. Ännu populärare var dock de betydligt mindre s.k. mutoscopen. Där kunde man själv veva fram filmer, förföriska sekvenser där sköna damer efterhand befriade sig från alla skylande klädesplagg för att slutligen låta tittaren avnjuta den nakna sanningen. Men en fråga är fortfarande obesvarad: var-för tror du att kulturens ofta ganska fattiga arbetare sökt sig hit till Prinsen?

Jag vet inte. På Tredje Avenyn i New York, inklämt mellan 60-våningars skyskrapor, ligger ett litet rödrappat envåningshus. Det är P.J.Clarkes Bar och Res-taurang. Alltid knökfullt. Men även om du bara kommer dit en gång i ditt liv och stamgästerna står som spön i backen så får du ditt "tur-nummer" och ingen, säger ingen, slinker före dig i kön. Sånt skapar förtroende. Några hus längre bort ligger en precis likadan bar. Den är oftast tom. Jag tror det är nåt som "sitter sig i väg-garna" på P.J. Kanske anspråkslösheten. Kanske från-varon av någonn annan design än den som tiden avlag-rat och den måste man inte sitta och "tycka något om". (Det finns de som försökt bygga barer som ser identiskt likadana ut på andra håll i världen men jag har inte hört att de skall ha haft någon framgång). Avsaknaden av musik som bäddar för sorl och samtal är kanske viktigt. Men det verkar också vara så med en del ställen, att alla vet att alla går dit och därför går alla dit. Men de som överlever är de klassiska ställena, som inte friar till trender och modenycker. Dem kan man lita på. De gör sig inte till. Det är nog lite så med Prinsen. Dess största tillgång är dess gäster. De är de som skapar krogen.

Jag var förresten uppe i Ludvika härförleden och tittade in på Dan Andersson.museet. Där hittade jag ett brev som Dan skrev 1915. Han är ganska sur på Karl Otto (Bonnier), som inte gillar hans dikter. För mycket intryck av Fröding och Kipling tycker förläggaren. (Dan hade översatt Kipling). Så småningom fick iallafall Dan förläggaren att ge ut Svarta Ballader. Vet du vad han fick i arvode?

Ingen aning.

Femton gratisex! Hoppas inte förläggarföreningen, som håller sina möten hos oss blir sura för att jag berättar detta. Några år senare fick Dan i gengäld ett stipendium på 1500 kronor av Bonniers. Gissa vad han gjorde först av allt?

Gick på krogen.

Du har tjuvläst nån biografi. En annan Andersson, Paul, vars intensiva liv brände ut honom alldeles för tidigt, var också stamgäst här men han var bara ett geni och fick inga stipendier..

Hade inte Sandrew något att göra med Prinsens växande popularitet bland författare, scenfolk, poeter och konstnärer.

Kanske. Sandrew såg nog möjligheten av att lotsa hit skådespelare, manusförfattare och andra scenens arbetare. Han var en försiktig general och ganska spar-sam. Sedan 1941 drev Anders Sandrew (född Anders-son) Scalateatern och året därpå övertog han Södra Teatern. 1947 införlivades Oscars i imperiet och Sandrew stannade nog till för en matbit på Prinsen under sina cykelturer mellan sina teatrarna. Den cyk-lande biografkungen med sina fladdrande rockskört blev snart en vanlig syn i Stockholm. Sandrew upptäck-te också att det var lätt att parkera cykeln utanför Prin-sen, gottade sig åt den goda maten och den behag-liga miljön och vädrade affär. Kanske kunde han komma över restaurangen till ett hyggligt pris? Försiktig som han var tittade han in allt oftare, inte minst på grund av de förmån-liga priserna, något som tilltalade den ekono-miske Sandrew. När tiden var mogen fick ett ombud ta kontakt med Augusta, som då nått den ålder då det är skönt att få pensionera sig. Jodå, det var väl inte omöj-ligt att hon ville sälja.Hon hade ju också lärt känna Sandrew som en försynt och sympatisk gäst. Man för-handlade utan brådska och enades så småningom om en köpe-skillning på 100.000 kronor.

Det var inte dåligt. Om krogar då som nu betala-des med fyra gånger årsvinsten så låg denna alltså kring 25.000 kronor. Troligen mer. När betalningen skulle erläggas överlämnade Sandrews ombud, gissningsvis advokaten Eric Wennerholm, en check på beloppet. Men se, det gick inte alls. Augusta ville ha be-talt i reda pengar. I all hast, efter bankens stängning, fick advokaten fram tio styc-ken tiotusenkronorssedlar och dessa godtogs. Lustigt nog var advokaten Wennerholm också rådgivare till skeppsredare Sven Salén, som ägde den annonsbyrå, där Wennerholm var styrelseordförande. I den annonsbyrån började jag 1955 min bana inom reklambranschen och annonsbyrån blev med tiden den största i Sverige under namnet Arbmans.

Sandrew övertog restaurangen 1952 och satte genast igång med att renovera den. Förändringarna var inte stora - de underströk snarast den karaktär av intim fransk bistro som Prinsen redan hade och som Sandrew trivdes med.

Kanske fanns förebilden i de franska filmer som Sandrew visade på sina biografier. Jag minns många franska filmer med bistro-interiörer, som verkligen påminner om Prinsen.

Det är väl inte otroligt. Nu tillkom iallafall de mål-ningar, som sedan dess prytt Prinsen. De utfördes av konstnären Wilhelm Nordgren.

Prinsen visade sig vara ett lyckokast för Sandrew. Redan första året lär han tjänat in köpeskillingen. Resta-uranger av Prins-ens typ hade också blivit på modet - små trivsamma ställen med god mat, ställen som egent-ligen bara saknade de lyxigare restaurangernas höga priser och uppnästa betjäning. Uteätandet började också ta fart nu när allt fler kvinnor gav sig ut i

förvärvslivet.

Prinsen var faktiskt det första ställe som jag bjöd ut en flicka på. Plankstek och rödvin. Jag har träffat massor av vänner som har samma minne. Hit gick man med tjejen.

Troligen lockades väl även du av de moderata priserna och den informella stämningen och blandningen av människor. Hit gick studenter men Prinsen var inget studenthak, Hit gick unga par men det var inget ungdomsställe. Hit gick affärsfolk men det var ingen affärsrestaurang. Hit kom de alla - studenter, poeter, författare, skådespelare, konstnärer, scenarbetare och Dramatenelever. Hjördis Pettersson hyrde rum ovanpå restaurangen redan på Augustas tid och det sägs att hon ofta låg efter med hyran, sparkades ut men togs till nåder igen. Här kunde man se Björn Hinders, signaturen Hin, ritades på servetterna. Här var Lasse och Inger Sandberg, barnboksmästarna, ständiga gäster, liksom Stig Claesson, Slas för alla stockholmare, vår kanske finaste novellist.

Det sägs att det är Sandrews fel att ni på senare år gjort Wallenbergare till en av restaurangens parad-rätter.

Det är sant. Wallenbergarnas hemort var egentligen grannstaden Lidingö och hotell Foresta. Och Sandrew älskade dessa kalvqueneller så vi hoppas att han sitter däruppe på en molnkant och gläder sig åt hur kärleksfullt vi lagar denna hans livrätt. Jussi Björling älskade däremot pölsa och det hände att han smet ut bakvägen efter konserterna på Gröna Lund för att få sig livrätt på Prinsen. Röda Kvarn, alldeles om hörnet på Biblioteks-gatan, var förresten en av stans premiär-biografer och när Douglas Fairbanks, Mary Pickford eller andra Hollywoodstorer var här för att "sälja" sina filmer kom de in och åt på Prinsen. De kanske tyckte sig förflyttade till en biostro i Montmartre, vad vet jag?

Men inte drev väl Sandrew Prinsen själv?

Icke. Han anförtrodde omgående skötseln av Prinsen till Annika Törnkvist och när Sandrew gick bort 1957 fick fru Törnkvist överta restaurangen Hon efterträddes så småningom av sin son Peter Bornebusch och nu inleddes ett nytt, i många avseenden dramatiskt kapitel i Prinsens liv. Men det är som Kipling säger "en annan historia".